

Posudek na bakalářskou práci Ondřeje Peška Politicko-kulturní vývoj Podkarpatské Rusi v letech 1939–1946

Přítomná bakalářská práce si stanovila za cíl vypracovat přehled politicko-kulturního vývoje území Podkarpatské Rusi, nynější Zakarpatské Ukrajiny v klíčovém rozmezí, kdy se bojovalo o její státní příslušnost a celkově politický a kulturní charakter. Tento boj byl dobojován roku 1945 a současný stav je tak organickým pokračováním tohoto období. Proto má tato práce aktuální a metodologický význam.

Ke koncepci práce: Kromě toho, co diplomant realizoval, bylo možné soustředění na jeden aspekt tématu, zpracovat jej podrobněji, aniž by se muselo nahlížet do archívních dokladů, což se ani od bakalářské práce nemusí žádat; například problém maďarského působení, československá epizoda, sovětizace a ukrajinizace, problém Rusínů a řeckokatolíků/uniatů a pravoslavných, tedy otázka etnicko-náboženská aj. Zde by diplomant mohl výrazněji projevit svůj názor argumentovaný načtenou literaturou, kterou zvládl ve velmi slušné šíři. Nicméně jeho výklad je dostatečný, místy mírně zjednodušující, ale všeobecně inteligentní a relativně jasný a přehledný.

Práce je dobře napsaná, jazykově v podstatě korektní, s nápaditými a výstižnými názvy kapitol („bolševici“ bychom asi neměli psát s velkým písmenem), výklad není zbytečně rozvláčný, je naopak koncizní, stručný, práce má všechny podstatné náležitosti vyžadované od textů tohoto druhu. Interpretace jednotlivých událostí vycházející z kompilativního přístupu je spíše tradiční, ukazuje i na vnitřní rozpory a nejednoznačná hodnocení jednotlivých kroků, zejména tehdejší československé vlády a samotného prezidenta Beneše. Ten byl takřka vždy stavěn před v podstatě neřešitelná dilemata: Mnichov (1938), atentát na Heydricha (1942), spojenecká smlouva se SSSR (1943), přijetí Košického vládního programu (1945), přijetí demise ministrů (únor 1948) – to poslední dokazuje i emigrantská diskuse poražených, která nedávno vyšla.¹ Totéž se týkalo připojení Podkarpatské Rusi k sovětské Ukrajině, jejíž území bylo rozšiřováno od roku 1939, resp. 1944–45, a utvářeno jako výsledek smlouvy Molotov – Ribbentrop a jejího tajného dodatku a vítězné války SSSR (polské kresy – nynější tzv. západní Bělorusko a Ukrajina, původně předlitavská a později rumunská Bukovina, uherská a

¹ Horák, P. – Prečan, V. (eds) *Únor 1948 očima poražených. Záznam diskusí exilových politiků z let 1949–1950*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Nakladatelství Lidové noviny, 2018. Viz naši recenzi: Únor 1948: spory pokračují, pochybnosti zůstávají. *Proudy* 2018, č. 2. http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2018/2/pospisil_unor_48_spory_pokracuji.php#articleBegin.

československá a znovu nakrátko maďarská Podkarpatská Rus). Diplomant se s těmito složitými, i když historicky jasnými otázkami vyrovnal se ctí, aniž by je zjednodušoval.

Delikátní problém Podkarpatské Rusi znovu vyvstal po rozpadu SSSR a toto území se stalo cílem zájmu československého, resp. českého a slovenského, spíše z hlediska historického a kulturního, a hlavně maďarského (spíše politického), méně polského. To se týká především rusínské národní identity, jejího převážně řeckokatolického vyznání a tří verzí rusínského jazyka a jeho vývoje. Tomu se od 90. let minulého století věnovali četní badatelé: zde odkazujeme jen k publikacím, které byly vydány u nás a také zde stručně komentovány.² Autor použil vymezené sekundární literatury funkčně a dostatečně kompetentně.

Vzhledem k uvedeným kvalitám doporučuji práci k obhajobě s hodnocením

Otázky k obhajobě (stačí stručné odpovědi):

- 1) Jaké měli Rusíni a příslušníci řeckokatolické církve (dříve spíše pejorativně nazýváni „uniaty“) postavení v Zalitavsku, jaké za první Československé republiky, za maďarské nadvlády a v rámci Ukrajinské sovětské republiky a nakonec samostatné Ukrajiny?
- 2) Jak se v sovětském Rusku a v SSSR projevovaly ukrajinizační vlny a jakou měly funkci v sovětské politice vůbec a ve vztahu k Podkarpatské Rusi/Zakarpatské Ukrajině zvláště?
- 3) Jaké klady a zápory přinesla Podkarpatské Rusi přináležitost k Československu? (např. i s použitím české literární reflexe).

Hradec Králové 2. 7. 2022

prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

² Viz *Národ odnikud*. Pavel Robert Magocsi: *Národ odnikud*. Ilustrované dějiny karpatských Rusínů. Texty k ilustracím Valerij Paďak. Z ukrajinského originálu s přihlédnutím k slovenské verzi přeložil Miloslav Kopecký. Vydavatelství V. Padala, Užhorod 2014. Viz naši rec.: *Proudy* 2014, 2. http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2014/2/pospisil_magocsi_rusini.php. Hana Opleštilová – Lukáš Babka: *Zmizelý svět Podkarpatské Rusi ve fotografiích Rudolfa Hülky (1187–1961)*. Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, Praha 2014. Viz naši rec.: *Slovenské pohľady* 2015, č. 11, s. 150–155. Jan Rychlík, Bohdan Zilynskyj, Paul Robert Magocsi: *Dějiny Ukrajiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2015. Viz naši rec.: *Kvalitní dějiny Ukrajiny na průsečíku kompromisů*. *Proudy* 2016, 2. ISSN 1804-7246. http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2016/2/pospisil_kvalitni_dejiny_ukrajiny_na_pruseciku_kompromisu.php#articleBegin.